

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

		мұсылмандары және Екінші дүниежүзілік соғыс	
1260.	Новикова А. Г.	«Боевая деятельность партизан-казахстанцев Освейской партизанской бригады им. М.В. Фрунзе Витебской области БССР (1942-1944 гг.)»	5398
1261.	Тұрғынбай Е. М.	Тектінің тұяғы (майдангер Әлім Алмат хақында)	5401
1262.	Тайтолеуов А. Б.	Герой Советского Союза из Семипалатинской области	5405
1263.	Шуберт А. А.	Боевой путь Кучеренко Николая Петровича: от Акмолинска до Тулы	5408

СЕКЦИЯ 9
ЖУРНАЛИСТИКА ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ҒЫЛЫМДАР
ЖУРНАЛИСТИКА И СОЦИАЛЬНЫЕ НАУКИ

9.1- секция
ПОСТСЕКУЛЯРЛЫҚ ӘЛЕМДЕГІ ДІН: ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕР,
ШЕКАРАЛАР ЖӘНЕ СЫН-ҚАТЕРЛЕР
РЕЛИГИЯ В ПОСТСЕКУЛЯРНОМ ОБЩЕСТВЕ: ВЫЗОВЫ, ГРАНИЦЫ,
НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ

1264.	Абайқызы Ақтоты	Эрих Фроммның дін психологиясы	5560
1265.	Алибек Алия Бауыржанқызы	Қазақстанның әлеуметтік желілеріндегі психологиялық және рухани емшіліктің қалыптасуы	5564
1266.	Албагачиева Луиза Багаудиновна	Неоязычество в современном обществе: формы, виды возрождения	5568
1267.	Аманжолов Ансар Жанатулы	Проявление образа иисуса христа в маркетинге и интернет-юморе (мем-культуре)	5572
1268.	Әкімбай Айымжан Құдайбергенқызы	Діни ритуалдардың қоғамдағы рөлі	5576
1269.	Бейсенбай Райхан Жарқынбекқызы	Қазақстандағы мұсылман қыздары: қоғамдық пікір және құқықтық мәртебе	5579
1270.	Бидолда Жайқал Болатбекқызы	Оңалту және дерадикализация жұмыстарының халықаралық тәжірибелеріне шолу	5583
1271.	Демесінов Асылжан Алдамбергенұлы	Сенуші адамдарға психологиялық кеңес берудің ерекшеліктері	5588
1272.	Жубанышева Ардақ Талғатқызы	Жеке тұлғаның радикалдану процесін анықтау критерийлері	5593

1273.	Жусупов Санжар Муратулы	Религиозные онлайн-проповеди и психология убеждения: основные методы воздействия	5596
1274.	Ибадуллаева Ақниет Абдуалиқызы	Қасиетті құпиялардың теологиялық психологиялық аспектілері	5599
1275.	Ізбасқан Айдана Арапбайқызы	Діни бірегейлік және жаһандану	5603
1276.	Иманханов Азамат Иманханұлы	Исследование взаимосвязи религиозности и свойств темперамента личности: на основе методики пятифакторного анализа	5607
1277.	Қаржауова Майра Бауыржанқызы	Радикалды діни ағымдардың теориялық-әдіснамалық негіздері	5612
1278.	Орынтай Ади Оразбайұлы	Аспекты деструктивных культов в компьютерной игре «Cult of the lamb»	5616
1279.	Рамазан Інжу Болатқызы	Ислам шариғатындағы тұлға концепциясы: құран негіздері мен ғылыми тұжырымдар	5620
1280.	Самен Көркем Болатқызы	Цифрлық дәуірдегі діни құндылықтардың трансформациясы	5624
1281.	Шайзада Ақерке Асхатқызы	Гендерлік зерттеулердің дінтану саласындағы рөлі: қазақ қоғамындағы руханилықтың трансформациясы	5629

9.2 - секция

ҚОҒАМ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТ: ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ ОБЩЕСТВО И КУЛЬТУРА: ФИЛОСОФСКИЙ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

1282.	Абдиканова Дарина Куанышевна	Симулякр как продуктивная сила: Делёзовская критика платонизма	5632
1283.	Абитай Бейбарыс Рахымжанұлы	XX ғасырдағы қазақ ойшылдарының рухани жаңғыру мен еркіндікке қатысты философиялық ұстанымдары	5635
1284.	Алимхан Айбота Маратқызы Нукешова Диана Талгатқызы	Балаларға арналған философия:цифрландырылған заманда	5640
1285.	Атымтай Даяна Нурланқызы	Гётенің поэзиясындағы сопылық мотивтер: исламдық мистиканың батыс ойына ықпалы	5645

1286.	Байгулина Амина Акановна	Қазақ ғылымы: Қ.Сәтпаев пен Е.Бөкетов	5649
1287.	Бекботаев Сырлыбек Қуатбекұлы	«Қара жер»: таңба мен қазба жад	5653
1288.	Жақсылық Ботағоз Жарылқасынқызы	Мұзарап Жүсіпұлының күйшілік өнері және қазақ мәдениетіндегі орны	5658
1289.	Жанатқызы Ұлпан	Стоицизмнің қазіргі заманғы адамға пайдасы бар ма?!	5561
1290.	Жаркенов Ұлан Берікұлы	Қазақ философиясындағы мақал-мәтелдің орны	5664
1291.	Жолдасбаева Ақнұр Райымдекқызы	Конфуцийшілдіктегі адам, қоғам және табиғат арасындағы қарым-қатынастарды үйлестіру мәселесі туралы	5667
1292.	Зулхарова Асел	Өнер философиясындағы рухани ізденістер	5670
1293.	Калиева Айя Айбекқызы	«Страх» в философии Сёрена Кьеркегора	5673
1294.	Каменов Бекзат Расулович	Қазақ дүниетанымына тәңіріліктен енген түсініктер	5677
1295.	Капаева Аида	Қазақстандағы театр өнері дамуының кейбір тенденциялары	5681
1296.	Капсеметова Назира Канатовна	Қазақ философиясындағы адам және рухани құндылықтар	5684
1297.	Керімбай Әлихан Санжарұлы	Қоғам және философия: философиялық идеялардың қоғам дамуына ықпалы	5687
1298.	Кунтупова Аяулым Маратқызы	Қоғам және мәдениет: қазіргі қоғамның жастардың рухани құндылығымен байланысты кейбір мәселелеріне философиялық және мәдени талдау	5690
1299.	Қали Тоғжан Қахарманқызы	Эстраданың бұқаралық мәдениеттің феномені ретінде қоғамға әсері	5694
1300.	Қанапина Арайлым Жанғалықызы	Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының рухани мұрасы	5697
1301.	Құрас Бақытгүл Қанатқызы	Сұлулық ұғымының тарихи эволюциясы	5699
1302.	Рахимғалиева Айзат Ерболатқызы	Жасанды интеллект және мораль	5702
1303.	Серік Айгерім Азаматқызы	Шәкәрімнің адамның өмірлік бағдарларының мәні туралы экзистенциалды ой толғауы	5705
1304.	Тілеуғабыл Назерке Ерболатқызы	Жоғары білім саласындағы экзистенциалдық дағдарыстарды еңсерудегі философияның ықпалы	5709
1305.	Шәді Қарақат Қайратқызы	Суфизмдегі әйелдер тарихы: раба аль-адавияның мұрасы және оның ізбасарлары	5714

9.3 – секция

ЗАМАНАУИ ҚОҒАМ: ӘЛЕУМЕТТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ СОВРЕМЕННОЕ ОБЩЕСТВО: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

1306.	Мамежан Гүлназ Асылзадақызы	Теоретико - методологические основы исследования бренда в семейном бизнесе	5718
1307.	Серікбай Дархан Шымкентбайұлы	Оңтүстік Қазақстан имиджі: тарихи, мәдени және экономикалық аспектілер	5721
1308.	Дүйсенбек Алмаз Асқарұлы Өмірзақ Ақнұр Бауыржанқызы	Әлеуметтік желілердің ойлау қабілеті мен сөйлеу тіліне әсері	5725
1309.	Орынбаева Аруна Маратовна	Диффузия западной культуры в молодежную среду	5730
1310.	Меделханқызы Ақзада	Донорлық әлеуметтік құбылысы: даму шарттары және факторлары	5734
1311.	Мазненко Валерия Максимовна	Отношение современной молодёжи к эзотерическим практикам	5736
1312.	Кукешева Алтынай Ермекбаевна	Восприятие обучающимися онлайн обучения (по результатам онлайн опроса)	5741
1313.	Кожаметова Аружан Азаматовна	Финансовая грамотность студентов Казахстана	5744
1314.	Казиханова Зура Ерлановна	Социальные ценности современной казахстанской молодежи	5748
1315.	Уразбаева Асия Аманжолқызы	Социальная проблема как поле конфликта: кейс закона о семейном насилии в РК	5752
1316.	Төребек Нұргүл Маратқызы	Әлеуметтік желілердің қазіргі қоғамдағы студент жастардың бірегейлігін қалыптастыруға әсері	5756
1317.	Раушанбекова Майра Талгатқызы	Жоғары білімді мамандардың эмиграциясы: қазақстандағы «ми ағыны» және оның әлеуметтік салдары	5760
1318.	Нұртай Гүлсайран	Қазақ тілінің цифрлық кеңістіктегі орны: әлеуметтанулық сауалнама нәтижелері	5764
1319.	Лесов Наурызбек Әспенұлы	Мектеп жасына дейінгі балаға арналған қазақстандық медиакеңістік: әлеуметтанулық зерттеу нәтижелері	5768
1320.	Көміртай Аружан Ержанқызы	Отбасын жоспарлау контекстіндегі әйелдердің әлеуметтік бірегейлігі: репродуктивті тәжірибенің әйелдің қоғамдағы рөліне ықпалы	5772

1321.	Кенжетай Шолпан Үсенқызы	Халықаралық фриланс тәжірибесі: тенденциялар және онлайн мамандықтар	5776
1322.	Галымжанова Аружан Бауржанқызы	Қазақстандағы паралимпиадалық спортты дамытудың әлеуметтік детерминанттары	5779
1323.	Карим Аулиехан Казбекулы	Религиозная идентичность и цифровая модернизация: институциональные аспекты	5782
1324.	Алиев Марат Мухтарович	Memory studies как исследовательская парадигма в изучении памяти и мнемонических конфликтов	5785
1325.	Балықбаева Ардақ Шәкірқызы	ҚР моно қалаларының демографиялық даму болжамы	5788
1326.	Өтеғали Дулат Болатұлы	Платформалық жұмыспен қамтудың әлеуметтанулық мәселелері	5792
1327.	Иманқұл Ақнұр Бексұлтанқызы	Отбасы-неке қарым-қатынастарына жаңа ұстаным: білім деңгейіндегі және отбасындағы міндеттерді бөлудегі гендерлік теңсіздік призмасында талдау	5795
1328.	Душманов Даниэль Тулегенович	Цифровые сообщества и женщины- тестировщики: гендер и идентичность	5798
1329.	Дінмұхаммед Дильназ	Репродуктивті мінез-құлық: саяси және мәдени конструкциясы	5802
1330.	Акатаев Азамат Абылович	Пространственная статистика в прогнозировании электорального поведения населения на основе данных GPS	5806

9.4 – СЕКЦИЯ

XXI ҒАСЫРДАҒЫ ЖАСТАР ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯ ҒЫЛЫМЫ МОЛОДЕЖЬ И ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ НАУКА В XXI ВЕКЕ

1331.	Адильхан Адина Нұртайқызы Алдашева Амира Маратовна	Роль скуки в личностном росте: как скуку можно перенаправить от аддикций к самоактуализации	5809
1332.	Аланбаев Алан Болатұлы Жантемирова Аяулым Еркиновна	Мультитаскинг в цифровой среде: информационная перегрузка и когнитивное истощение	5814
1333.	Болатбекқызы Төреқыз	К-поп жанкүйерлерінің психологиясы: әлемдік феноменнің жастар санасына әсері	5816
1334.	Дуйсембаева Сабина Жаслановна	Телефон қолдану уақыты мен стресс деңгейінің өзара байланысы	5819
1335.	Егимбаева Айнагуль Сериккалиевна	Исследование особенностей совладающего поведения родителей имеющих детей с особыми образовательными потребностями	5822
1336.	Ертукешова Гулия	Психологиялық әл-ауқат ұғымының мәні	5828
1337.	Жақсығұлова Зухра	Білім алушылардың аутоагрессивті	5832

	Бірлікқызы	мінез-құлқын зерттеудің теориялық - әдіснамалық негіздері	
1338.	Жоламан Диана Болатқызы Қадыриса Айшабибі Рахметқызы	Жеткіншектерде кездесетін агрессивті мінез-құлық пен қатыгездіктің психологиялық себептері	5836
1339.	Каримова Еркежан Сайлауқызы	Социально- психологическая адаптация молодежи – выпускников из детских учреждений	5840
1340.	Кунаков Ануар Серикович	Молодые мигранты: травма, разлука и психологическое здоровье	5843
1341.	Қожахметова Динара Тлеужанқызы	Тәуелділікті емдеудің 12 қадамдық оңалту бағдарламасы	5848
1342.	Қонысбай Фатима Ерболқызы	Когнитивті психология және тіл	5853
1343.	Абилбеков Акниет Нурболатович	Кванттық психология: сананың кванттық механика тұрғысынан зерттелуі	5857
1344.	Серікқызы Мөлдір Туякова Улбосын Жүсіповна	Білім беру жүйесінде сараптамалық қызметті жүзеге асыру	5861
1345.	Шакеева Алима Бериковна	Мектеп жасына дейінгі балалардың эмоционалды саласына әлеуметтік медиа ықпалы	5863
1346.	Масуадин Мөлдір	Психология мамандығында оқитын және басқа мамандықтағы студенттердің инфантильділік деңгейін зерттеу	5866
1347.	Мұқашева Ардагүл Болатбекқызы	Цифрлық дәуірдегі психологиялық сауаттылық және оның студенттердің эмоционалды тұрақтылығын дамытуға әсері	5870
1348.	Мырзақасым Айзада Есілбекқызы	Жеткіншектердегі суицидтік мінез-құлықтың алдын алу бойынша шетелдік тәжірибелерге шолу	5873
1349.	Нусупкүл Әнел Куатбекқызы	Жеткіншектердегі мазасыздықтың ерекшеліктері	5876
1350.	Нұршабек Панар Азаматқызы	«Ер Төстіктегі» архетиптік кейіпкерлер: юнгтың теориясы тұрғысынан талдау	5879
1351.	Рустамханова Тахмина Сухрабовна	Болашақ психологтардың оқу іс-әрекетіндегі үлгерімі мен эмоционалды интеллект арасындағы байланыс	5884
1352.	Сарина Амина Саидовна	Тіл және нейропсихология	5887
1353.	Шайманов Даулет Ерганатович	Связь между личностными характеристиками и приверженностью в религии ислам	5892
1354.	Секербаева Зарина Тимуровна	Психологические аспекты отношения и вовлеченности казахстанской молодежи в видеоигры	5896
1355.	Смагулова Нұрай Ануарқызы	Перфекционизмнің аутоиммунды аурулармен байланысы	5901
1356.	Тигран Ислана	«How childhood trauma affects us as	5904

		adults»	
1357.	Сулейменова Гульжазира Тажмагамбетовна Абдракышова Акерке Оралбаевна	Аутистік спектрдің бұзылыстары бар балаларды психологиялық қолдау	5908
1358.	Тасжурекова Нурсая Ерлановна	Эмоционалдық күйдің шығармашылыққа әсері	5912
1359.	Боранбаева Жансая	«Отбасы» ұғымының ғылыми әдебиеттерде зерттелуі	5914
1360.	Юсупова Гузель Сериковна	Применение медитации в психотерапевтической практике психологов и психосоматологов	5918
1361.	Керимкулова Жансая	Влияние детско-родительских отношений на расстройство пищевого поведения	5923
1362.	Сулейменова Гульжазира Тажмагамбетовна Абияким Ақбота Ақылбайқызы	Аутистік спектрдің бұзылыстары бар балаларды тәрбиелеп отырған ата-аналарды психологиялық сүйемелдеу	5926
1363.	Тухашев Муслим Яхьяевич	Взаимосвязь уровня самодисциплины и удовлетворённости жизнью у студентов	5930
1364.	Ахмет Бота Базарбайқызы	Жасөспірім және өмірдің мәні	5935
1365.	Жолдықараева Алтынай Қанатқызы	Отбасылық тәрбие стилінің жеткіншектердің өз-өзіне сенімді болуына ықпалы	5938

9.5-секция. Заманауи әлеуметтік саясат пен әлеуметтік жұмыс
Современная социальная политика и социальная работа

1366.	Имангалиева Жанель Сержановна	Вызовы и проблемы в работе социальных работников во время чрезвычайных ситуаций	5942
1367.	Седунова Кристина Владимировна	Социально-психологическая адаптация выпускников детских домов	5945
1368.	Михайлова Дарья Анатольевна	Образ профессии «социальная работа» в средствах массовой информации Республики Казахстан	5949
1369.	Жусупова Дильназ Дулатовна	Мотивация профессиональной деятельности и уровень притязаний будущих социальных работников	5953
1370.	Аманкельды Чингиз Аскарұлы	Профессиональная пригодность и приспособляемость к профессии «Социальная работа»	5955
1371.	Сейтжанов Сабыржан Жарылкаганович	Перспективы, риски и возможности миграции в условиях города (на примере г.Астана)	5958

1372.	Аубакирова Аягоз Каиртаевна Адилбекова Толкын Алиевна	Социальная работа и цели устойчивого развития: литературный обзор	5961
1373.	Абдрахманова Сыргагул	Права на образование детей с нарушением слуха в Казахстане	5966
1374.	Болатова Ұлжан Мырзағалиқызы	Қазақстандағы ақпараттық қауіпсіздік және медиасауаттылық; БАҚ рөлі мен әлеуметтік саясат механизмдері	5970
1375.	Семенова Юлия Евгеньевна	Роль социальных работников в профилактике суицидального риска в медиа пространстве	5973
1376.	Сейтхан Гүлзат Жаңабайқызы	Әлеуметтік жұмыскер медициналық-санитариялық алғашқы көмек ұйымындағы мультидисциплинарлы топтың негізгі қатысушысы	5976
1377.	Саңғылбаева Ботагөз Ермекқызы	Жаңа туылған нәрестелерден бас тартқан әйелдердің мотивациясы мен әлеуметтік жағдайлары: перзентханадағы кейстерді талдау	5980
1378.	Дуйсенбаева Толқын Нурдиллақызы	Әлеуметтік жұмыстың тәжірибесінде арт-терапияны қолдану мүмкіндіктері	5985
1379.	Нұранова Данагүл Жандарбекқызы	Жетім балалармен және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалармен жұмыс істеудегі кейс-менеджмент	5988
1380.	Олжабай Аружан Қалдыбекқызы	Спорт мүгедектігі бар адамдардың өмірлік сценарийін өзгерту факторы ретінде	5992
1381.	Бейбітова Ләззат Арманқызы	Әлеуметтік қызметкерлердің қазақстандағы инклюзивті туризмді дамытудағы рөлі	5996
1382.	Сегізбаева Жанерке Маханбетқызы	Девиантты-мінез құлықты жасөспірімдермен әлеуметтік жұмыс	5999
1383.	Шекербек Айжан Сәбитқызы	Ядролық сынақтардан зардап шеккендерді әлеуметтік қорғау	6002
1384.	Алибекова Жанат Асылбекқызы	Көру қабілеті бұзылған балаларға әлеуметтік қолдау көрсету	6008
1385.	Аманбай Еркежан Әлібекқызы	Әлеуметтік жетімдікті еңсерудегі қабылдаушы ата-аналар мектебінің үлесі	6011

1386.	Ибрагим Аяулым Ерболқызы	Егде жастағы адамдарға күтім жасаудың кешенді тәсілі	6014
1387.	Ерғалиева Аяулым Ғалымжанқызы	Еріктілік – әлеуметтік жұмыстың ажырамас бөлігі	6017
1388.	Қыстаубай Карима Қуанышбекқызы	Адаптация студентов первого курса к обучению в вузе	6024
1389.	Исаева Мерей Сеилбековна	Социальное предпринимательство: от бизнеса к общественной трансформации на пути к устойчивому будущему	6029

9.6-секция

ЦИФРЛЫҚ ЖУРНАЛИСТИКА ЖӘНЕ ҚОҒАММЕН БАЙЛАНЫС: ҚАЗІРГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ МЕН БІЛІМ БЕРУ АСПЕКТІЛЕРІ ЦИФРОВАЯ ЖУРНАЛИСТИКА И СВЯЗИ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ

1390.	Талапқанұлы Ераман	Спорт журналистерін даярлау: 2019–2024 жылдардағы медиа-зерттеулер және халықаралық тәжірибе	6033
1391.	Кайрат М. К.	Эволюция социальной рекламы в Казахстане: от плакатов к digital-форматам	6038
1392.	Орынбасар С.А.	Жасанды интеллект заманындағы digital - коммуникациялар	6042
1393.	Мурзағалиева А.Е.	Сегментация аудитории с помощью искусственного интеллекта	6048
1394.	Магзумова Ж. Н.	PR саласындағы жасанды интеллект	6053
1395.	Салимжан Д.Ж.	Кризисный digitalpr: как справиться с негативом в интернете	6057
1396.	Тұяқбай Ақнұр Айболқызы	PR-дың қазақ поэзиясының дамуына ықпалы	6062
1397.	Алиева А. Д. Рустемова М. М.	Жасанды интеллект және PR-дағы цифрлық технологиялар	6066
1398.	Дауитхан Көгершин	Әйел спортшыларына қатысты медиа репрезентациялар: гендерлік аспект	6069
1399.	Ерланова Еркежан Ерлановна	Tiktok және Instagram платформаларындағы спорттық контенттің ықпалы	6072

1400.	Иүсіп Нәрсә	Спорт журналисінің бейнесі: кәсіби дағдылар мен жаңа талаптар	6074
1401.	Кабылбекова Аяна Канатовна	Қазақ киносының имиджін қалыптастырудағы PR-дың рөлі	6076
1402.	Құдайберген Аяулым Мирханқызы	Қазақ театрын жандырудың PR стратегиялары: жаңа медиа құралдарының рөлі	6079
1403.	Құрманжан Айгер	Халықаралық спорт жарыстары және қазақтілді бақ-тың қатысуы	6081
1404.	Отынбай Аружан Абайқызы Куанышева Диамара Куанышевна	Спорттық шараларды әлемдік деңгейде ұйымдастырудағы PR-дың рөлі	6085
1405.	Халым Күзеухан	Әлеуметтік желілердегі спорт журналистикасы: артықшылықтары мен кемшіліктері	6090
1406.	Хуандаг Алемнур	Футбол матчтарының репортажы: журналистік шеберлік пен этика	6092

9.7-секция

Журналистиканың дамуы: дәстүр мен трансформация Развитие журналистики: традиции и трансформация

1407.	Тургазыева Дильназ Медетовна	Қазақстан телеарналарындағы сараптамалық бағдарламалардың жаһандық кезеңдегі даму тенденциясы	6097
1408.	Амантай Жұлдыз Ағыбайқызы	Әйел журналистердің қоғамдық-саяси қызметі: отандық және шетелдік тәжірибе	6101
1409.	Kussainova Adel	Comparison of crime programs on tv different countries	6104
1410.	Озенбаева Назым Тукибаевна	Журналистика путешествий: история возникновения и этапы становления	6107
1411.	Қабдрашев Біржан Жарқынұлы	Қарулы қақтығыс аймағындағы журналистің рөлі мен қауіпсіздігі: Ресей мен Украина жанжалы негізінде	6111
1412.	Akimbekova Dilyara	Practice – oriented approaches in teaching journalism: experience of universities in Poland and Kazakhstan	6114
1413.	Elubay Guldana	Interactive teaching methods in training future journalists: practices from Poland and Kazakhstan	6116

1414.	Ғаббас Г.Е.	Сұхбат алудың ерекшеліктері (Youtube әлеуметтік желісінің мысалы бойынша)	6120
1415.	Мулькаман Назерке	«Threads» жаңа әлеуметтік желісінде отандық және шетелдік бақ-тың белсенділігі: салыстырмалы контент-талдау	6125
1416.	Серикова К.Т.	Қазақстан мен Ресей байланысы: ақпараттық кеңістіктегі ықпалдастықты арттырудағы өзекті мәселелер	6128
1417.	Шанжархан Зейін Әмірханұлы	Интернет журналистика негіздері: трендтер, аудитория, платформалар	6133
1418.	Сәдуақас Шаттық Серікқалиқызы	Әлеуметтік медиадағы Edutainment Қазақстандағы танымдық контент жасаудың жаңа моделі	6137
1419.	Жамботырова Айнеля Ербулатовна	Цифрлық дәуірдегі жаңалық тарату: дәстүрлі телевизияның бәсекеге бейімделуі	6142
1420.	Жұмағали К.С.	«Хабар» телеарнасында ақпараттық саясатты көрсету ерекшеліктері мен проблемалары (2015–2024 жылдар бойынша)	6147
1421.	Асилбек Жансая Турсунқызы	Журналистер мен алгоритмдер: жасанды интеллекттің редакциялық процестер мен аудиторияның сеніміне әсері	6149
1422.	Сұлтан Ажар	Имидж және бедел: жеке тұлғаларға арналған имидж қалыптастыру стратегиялары	6151
1423.	Бекен Алем Куатұлы	Жасанды интеллект және big data технологияларының цифрлық журналистикадағы рөлі	6154
1424.	Ахметова Дильназ	Қазіргі медиадағы трансформация	6156
1425.	Жарбосинова Акмарал Наурызбайқызы	Әлеуметтік медиаданың жаңа механизмдері, алгоритмдік сүзгілердің қоғамдық пікірге ықпалы	6159
1426.	Кенжеқара Әспет	Цифрлық медиадағы отандық pr және жарнама	6162

1427.	Алтай Іңкәр	Медиадағы манипуляция және оның қоғамға әсері	6164
1428.	Молдахметова Камила Қалдыбекқызы	Желтоқсан көтерілісінің тарихи маңызы мен саяси бағасы	6168
1429.	Бошанова Әсел Ербуланқызы	БАҚ-тағы медиа-инновациялардың дамуы	6169
1430.	Ментай Аяжан	Қазіргі журналистика: дәстүр сабақтастығы және трансформация жолдары	6173
1431.	Берік Д.Б.	Қазіргі тележурналистикадағы қазақ тілінің тілдік нормалары: жаңалықтарда қолданылу мәселелері	6176
1432.	Кеңшілікова Еркеназ Ғабитқызы	Журналистиканың дамуы: дәстүр мен трансформация	6181
1433.	Дәлкенқызы Перизат	Цифрлық трансформация және дәстүрлі БАҚ: қазақстандық медианың жаңа бағыты	6182
1434.	Манафья Шұғыла Бақытқызы	Салааралық журналистиканың даму үрдістері мен трансформациясы	6185
1435.	Байұзақ Ұлданай	Отандық мультфильмдердің тәрбиелік аспектілері	6189
1436.	Толкынбекова Дильназ	Киноаударма теориясы мен оның түрлері	6193
1437.	Ералханқызы Би-Фатима	Израиль-Палестина қақтығысы жағдайындағы бұқаралық ақпарат құралдарының қызметі	6194
1438.	Dildabek Gaini Ibragimova Akbota	Youtube as a second screen: the digital adaptation of kazakhstan tv channels	6198
1439.	Қожатай Аяжан	Сот журналистикасы: отандық және шетелдік тәжірибе	6202
1440.	Құрманалы Дариға Дәулетқызы	Цифрлы медиа мен дезинформацияның қоғамдық санаға әсері	6204
1441.	Марданманова Әмина	Телеертегілердің бала тәрбиесіне ықпалы	6208
1442.	Арғын Томирис Дамирқызы	Этикалық мәселелер және журналистиканың жауапкершілігі	6210

1443.	Одылова Мафтуна	Влияние цифровизации на распространение феминистского дискурса: социальные сети и онлайн-платформы	6214
1444.	Шардарбек Аружан	Фактчек жасау және оның маңызы	6219
1445.	Kussainova Adel	Image of journalists and tv hosts covering criminal topics on television	6223
1446.	Серікова Құралай	Қазақстан мен Ресей ынтымақтастығы: БАҚ перспективасына көзқарас	6229

9.8-секция

МЕДИА ЖӘНЕ БАСПА ИНДУСТРИЯСЫ: ЖАҢАНДЫҚ ТРЕНДТЕР МЕН ҰЛТТЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕР

МЕДИА И ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ИНДУСТРИЯ: ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ

1447.	Сансызбаев Н.Д.	Цифрлық дәуірдегі баспа: кітап шығару, оқу мәдениетін қалыптастырудағы мәселелер	6232
1448.	Сугурова Салтанат Базарбаевна	Қазақстандағы ауыл шаруашылығындағы суды үнемдеудің БАҚ-тағы көрінісі	6234
1449.	Narzullayeva Mukhayyo Iftikhor qizi Allambergenova Perkhan Kudaybergenovna	Theory and practice in journalism education	6237
1450.	Джумахметов Жігер Мейрамбекұлы	Дизайн трендтерінің эволюциясы және олардың жарнама стратегияларына ықпалы	6240
1451.	Нұрайлым Байзакеш	Қазақтілді балалар басылымдары: қалыптасу тарихы мен даму болашағы	6243
1452.	Қуанышқызы Ақниет	Медиадағы тактильді дизайн: жаңа тіл	6246
1453.	Келесова Жұлдыз Бақытжановна	О некоторых тенденциях в книгоиздании переводной Зарубежной литературы на казахском языке	6248
1454.	Маличкина Елизавета Андреевна	Перспективы цифрового книгоиздания в Казахстане	6251
1455.	Бекен Ильяс Ерғалыұлы	Верстка и дизайн важный фактор привлечения аудитории к печатным изданиям	6253

1456.	Шарапиева Рысалды	Интерактивті баспа өнімдері: заманауи білім мен медианың жаңа белесі	6257
1457.	Нургалиев Мади Еркатович	Использование ритма и звуковых эффектов	6260
1458.	Мұхитқызы Диана	Қазақ кітабының эволюциясы: көне қазақ кітаптарындағы иллюстрация (каллиграфия) өнері	6264
1459.	Амангелдина Данажан	Эпистолярлық мәтіндердің ғылымдағы орны	6269
1460.	Бейсенбай Диана	«Мазмұндама» баспасының заманауи жобалары	6272
1461.	Талғатқызы Адина	«Steppe and world» баспасының аударма кітап шығарудағы іс-тәжірибесі	6275
1462.	Тулегенова Аяулым	Шетел классиктерін қазақ тіліне аудару: мәдениетаралық диалог және әдебиеттегі аударма мәселелері	6278
1463.	Какен Мейірім	Ауғанстандағы билік ауысуы және оның халықаралық медиадағы көрінісі	6281
1464.	Жанатова Асем	Қазақ әндерінің әлеуметтік медиада насихатталуы	6286
1465.	Гантумур Армангүл	«Гейткипер» теориясы және медиа манипуляция	6289
1466.	Мұқанбай Ділнәз	Қытай мен АҚШ арасындағы ақпараттық соғыс	6293
1467.	Хамзина М. А.	Взаимодействие современных издательств и социальных сетей	6296
1468.	Ермаханова Ә.Б	Влияние социальных медиа на рекламу фильмов и роль издательских платформ	6300
1469.	Қожатай Аяжан Мустафақызы	Ақпарат дәуіріндегі технологиялық соғыс - жаңа саяси құрал ретінде	6304

СЕКЦИЯ 10

ЗАҢ ҒЫЛЫМДАРЫ

қолдай отырып, Жүсіпбек өз шығармаларында осы идеяларды көркемдік тұрғыдан жеткізді. Жүсіпбек Аймауытовтың философиялық мұрасы бүгінгі күнге дейін өзекті. Оның ой-пікірлері ұлттық руханиятты жаңғырту мен ұлт бірлігін нығайту жолында құнды бағдар болып қала береді. Ұлттық бостандық, тәуелсіздік және отаршылдықпен күрес идеялары дәл Жүсіпбек Аймауытов көрсеткендей, қиын кезеңдерде туындап, одан әрі дамып, жетіле түсті [7].

Қорыта айтқанда, XX ғасырдағы қазақ ойшылдарының рухани жаңғыру мен еркіндікке қатысты философиялық ұстанымдары – ұлттық сананың қалыптасуындағы маңызды құбылыс. Олар өз еңбектерінде халықтың азаттығы мен рухани тәуелсіздігін қорғауды басты мақсат етіп қойды. Қоғамдық ойдың дамуына ықпал еткен бұл тұлғалар өз заманының күрделі әлеуметтік-саяси жағдайында еркіндік пен әділеттілікке деген ұмтылысты бейнеледі. Ойшылдар еркіндік мәселесін тек саяси тұрғыда ғана емес, сонымен қатар мәдени және рухани өлшемдер арқылы да қарастырды. Ұлттық бірегейлікті сақтау, білім мен ғылымды дамыту, халықтың әлеуметтік жағдайын жақсарту сияқты идеялар олардың философиялық көзқарастарының өзегіне айналды. Рухани жаңғыруды ұлттың тарихи тәжірибесі мен мәдени құндылықтарына сүйене отырып жүзеге асыру қажеттілігі де олардың еңбектерінде айқын көрініс тапты. Рухани жаңғыру мен еркіндікке деген ұмтылыс қазіргі қоғамдық дамудың басты бағдарларының бірі болып қала береді. Сондықтан XX ғасыр ойшылдарының философиялық мұрасын зерттеу – ұлттық сананы нығайтуға, рухани құндылықтарды жаңғыртуға және болашақ ұрпаққа тәлім беру ісіне үлес қоса алады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қоңырбаева К.М. Қазақ философиялық ойы эволюциясындағы еркіндік идеясы. – Монография – Алматы: ҚР БҒМ ҒК Философия, саясаттану және дінтану институты, 2013. – 216 б.
2. Назарбаев Н.Ә. Ғасырлар тоғысында. – Алматы: Өнер, 1996. - 355 б.
3. Нысанбаева Ә.Н. Адам жіне ашық қоғам. – Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 1998. - 83 б.
4. Қазақ қоғамындағы білім жүйесінің даму деңгейі (XX ғасыр 20-30 жылдар) // [Электрондық ресурс]. URL <https://e-history.kz/kz/>
5. Ғарифолла Есім. Бес Сауал// «Шәкәрім» энциклопедиясы. 2008. – 25-32 бб.
6. Шәкәрімнің «Үш анығы» // [Электрондық ресурс]. URL <http://aqiqat.kazgazeta.kz/news/7207>
7. Қазақ руханияты: тарихи-философиялық және этномәдени негіздер. Ұжымдық монография. – Алматы: ҚР БҒМ ҒК ФСДИ, 2013. – 375 б.

ӘОЖ 130

БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ФИЛОСОФИЯ: ЦИФРЛАНДЫРЫЛҒАН ЗАМАНДА

Алимхан Айбота Маратқызы, Нукешова Диана Талгатқызы
aibota2105@gmail.com nukeshovad@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің “Философия” білім беру бағдарламасының студенттері, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші - PhD, қауымдастырылған профессор - Кемербай Р.

Біздің ғылыми мақаламыздың өзектілігі бірнеше маңызды себептерге негізделген. Біз, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің философия және этика білім беру бағдарламасының екінші курс студенттеріміз. Балаларға арналған философияны зерттеу ХХІ ғасыр философиясындағы маңызды тақырыптың бірі деп санаймыз.

Бірінші себеп, бұл тақырыптың Қазақстанда мүлдем зерттелмегендігі. Осы ғылыми мақаланы жазу барысында біз қазақ тілінде балаларға арналған философияға қатысты ғылыми

мақалалар мен еңбектердің жоқтығын анықтадық. Ал шетелде, әсіресе Еуропа мен АҚШ-та, бұл бағыт жеке ғылыми мектеп ретінде қалыптасқан және оның аясында балаларға арналған жеке философия бар және оған ерекше мән беріледі. Осы олқылықты толтыру үшін біз бұл тақырыпты зерттеуді маңызды деп санаймыз.

Екінші себеп. Бұл ғылыми мақалаға қызығушылық академик Ғарифолла Есімнің «Шимай философиясы» атты мақаласымен танысудан басталды. Бірінші курста мәдениеттану пәнін оқыған кезде, біз баланың әлемді танудағы алғашқы әрекеттерін, шығармашылыққа деген табиғи ұмтылысын зерттедік. Мысалы, балалардың қабырғаға немесе қағазға шимай салуы, кітаптарды ұстап қызығушылық туғызуы, олардың танымдық қабілеттерінің дамуындағы маңызды кезең болып табылады. Бұл бізді балалық шақ феноменіне философиялық көзқараспен қарауға ынталандырды.

Үшінші себеп, біз өз балалық шағымызды және қазіргі балалардың өмірін салыстыру арқылы бұл тақырыптың маңыздылығын анықтадық. Біз үшін бала кезімізде дала ойындары, асық ату, тоғызқұмалақ және достармен тікелей қарым-қатынас үлкен рөл атқарды. Ал бүгінгі балалардың өмірі смартфондар, планшеттер және әлеуметтік желілермен тығыз байланысты. Цифрлық технологиялар олардың күнделікті өмірін ғана емес, сонымен қатар қарым-қатынас жасау тәсілдерін де өзгертті. Бұл өзгерістер балалардың дәстүрлі құндылықтардан алыстауына және мәдени ортаға жаңа талаптардың қойылуына әкелуде.

Жалпы әстүрлі және қазіргі заманғы балалық шақтың арасындағы айырмашылықтарды зерттеп, цифрлық технологиялардың балалық шаққа тигізетін ықпалын анықтау біз үшін маңызды болды. Бұл зерттеу цифрланған дәуірдегі балалық шақтың философиялық, мәдени және әлеуметтік аспектілерін терең түсінуге, сондай-ақ қазақ мәдениетінің құндылықтарын жаңа заманауи шындыққа бейімдеуге үлес қосуға мүмкіндік береді. Осы аталған себептердің негізінде біз «Балаларға арналған философия цифрландырылған заманда» атты ғылыми мақаламызды сіздерге ұсынамыз.

1 Балаларға арналған философия ұғымы және маңыздылығы. Балаларға арналған философия – адамның дүниені танып, өзіндік ой қалыптастыратын ерекше әлеуметтік және психологиялық құбылыс. Ол тек белгілі бір жас кезеңімен шектелмей, әр дәуірдегі әлеуметтік, мәдени және қоғамдық жағдайларға сай өзгеріп, ұлт пен халықтың болашағын айқындайтын маңызды салаға айналды.

Орта ғасырларда балалар философиясы адамгершілік пен тұлғалық қалыптасумен байланысты қарастырылса, XX ғасырда педагогика реформаторлары оны дербес әлеуметтік құбылыс ретінде зерттей бастады. Осы бағыттың дамуына итальяндық педагог Мария Монтессори ерекше үлес қосты. Оның Монтессори әдісі баланың табиғи қабілеттерін құрметтеуге және өзін-өзі басқару дағдыларын дамытуға негізделді. Бұл тәсіл арнайы дайындалған орта мен ойын арқылы оқытуды қамтып, білім беру жүйесінде жаңашылдық әкелді.

Монтессори әдісінің негізіне келетін болсақ, олар мынадай:

1. Баланың тәуелсіздігін дамыту: Баланы өзі шешім қабылдап, өзін-өзі тәрбиелеуге үйрету.

2. Жеке қабілеттерін ашу: Әр баланың әлеуетін толыққанды дамыту.

3. Тәртіп пен жауапкершілікке үйрету: Баланы дұрыс әрекеттер жасауға, өзін басқаруға және тануға жаттықтыру.

4. Оқыту арқылы өмірге дайындау: Балаға теориялық қана емес, практикалық дағдыларды меңгеруге және әлеуметтік ортада өзін табуға көмектесу.

Ғылыми жобаның негізгі идеяларын төрт кейске бөліп қарастырамыз:

❖ Баланың дербестігі: «Бала өзі жасай алатын нәрсеге ешқашан көмектеспеніз» [1, б.56]

❖ Бұл дәйексөз баланың өз бетінше әрекет етуіне жағдай жасаудың маңыздылығын көрсетеді.

❖ Оқыту ортасының рөлі: «Қоршаған орта баланың қызығушылықтарына сәйкес өз қабілеттерін еркін дамытуға мүмкіндік беруі керек» [1, б.89].

- ❖ Дайындалған орта баланың әлеуетін ашуға ықпал етеді.
- ❖ Сезімдік оқытудың маңызы: «Қол – адам интеллектісінің құралы» [1, б.127].

Балалардың әлемді сезім мүшелері арқылы танып-білуі білімді терең меңгеруіне көмектеседі.

- ❖ Жеке көзқарас: «Білім беру бағдарламаларға емес, баланың табиғатына сәйкес болуы керек» [1, б.212]. Көріп отырғанымыздай, баланың табиғи қабілеттері мен қызығушылықтарын ескеру - Монтессори философиясының өзегі.

Бұл идеялар баланың еркіндігін, шығармашылық ойлауын және жеке тұлғаға құрметті дамытуға бағытталған. Қазіргі философияда балаларға арналған философия ұрпақтар сабақтастығының негізі ретінде қарастырылады. Балалық шақта адам қоғам құндылықтарын қабылдап, өзінің «Мен» ұғымын қалыптастырады. Цифрландыру дәуірінде балалардың танымдық мүмкіндіктері кеңейіп, технологияларды меңгеру арқылы олардың тәуелсіздігі арта түседі. Осылайша, балаларға арналған философия – тұлғаның дамуы мен мәдени сабақтастықты қамтамасыз ететін маңызды ғылым саласы.

2 *Цифрландырылған заман тақырыптың өзектілігі мен өзара сабақтастығы.* Балалар философиясы – сыни ойлауды дамыту құралы ретінде ерекше маңызға ие. Ол балалардың ойлау дербестігін қалыптастырып, сұрақ қою, мәселені жан-жақты қарастыру қабілеттерін жетілдіреді. Цифрлық дәуірде бұл құралдың өзектілігі одан сайын арта түсуде, себебі балалар күн сайын шексіз ақпарат ағынымен бетпе-бет келеді. Мұндай жағдайда философия оларға ақпаратты сұрыптау, мәнін түсіну және сыни көзқараспен қарау дағдыларын қалыптастырады [2, б.45].

Мәселен, философиялық метафораларды талқылау арқылы балалар күрделі ұғымдарды түсінікті әрі қызықты формада зерттей алады. «Мектепті тірі ағза немесе механизм ретінде қарастырсақ, оның қандай қырларын түсінеміз?» деген сұрақтар балаларды абстрактілі ойлауға ынталандырады [3, б.87]. Сонымен қатар, болмыс туралы Жан-Поль Сартрдың «Болмыс дегеніміз – өзіндік мәні бар нәрсе» идеясын талқылау арқылы олар өмірдің күрделі табиғатын түсінуге қадам жасайды [3, б.125].

Цифрлық дәуірде мұндай тапсырмалар балаларға деректердің контекстін, құндылығын және ақпараттың ұсыну мақсатын түсінуді үйретеді [4, б.98]. Олар ақпаратты тек қабылдап қана қоймай, оны талдап, сыни тұрғыда бағалауды үйренеді. Бұл әсіресе жалған ақпаратты, манипуляцияны және жасырын ықпалдарды тану үшін қажет. [2, б.50].

Философиялық әдістер балалардың сыни ойлауын дамытуға бағытталған. Күрделі мәселелерді талдау, мысалы, «Цифрлық технологиялар адамдарды бақытты ете ме?» немесе «Адамның ой-санасы мен жасанды интеллект арасындағы айырмашылық неде?» сияқты сұрақтар балалардың ойлауын тереңдетеді.

Талқылау мен пікір алмасу олардың өз көзқарастарын білдіріп, қорғауға үйретеді, ал диалог барысында жаңа сұрақтар қойып, білімдерін кеңейтеді [5, б.72]. Этикалық мәселелерді зерттеу, мысалы, «Жасанды интеллект қабылдаған шешімдер қаншалықты әділетті және адамгершілікке сай?» деген сұрақтарды талқылау арқылы балалар өз іс-әрекеттерінің салдары туралы ойлануды үйренеді [2, б.112].

Цифрлық ортадағы философия балалардың рухани және этикалық құндылықтарын сақтауға көмектеседі, әсіресе цифрлық этикаға назар аудару арқылы олардың саналы шешім қабылдау қабілетін дамытуға ықпал етеді [6, б.98]. Осылайша, балалар философиясы цифрлық дәуірдің шексіз ақпараттық кеңістігінде рухани бағыт-бағдар беретін құрал ретінде маңызды рөл атқарады.

Қазіргі жоғары технологиялардың қарыштап дамыған заманында әр баланың қолында смартфон. Егерде бала осы смартфонды дұрыс игермей, уақытының басым бөлігін тиімсіз пайдаланса ол өте қауіпті. Сол себептен де, балалардың дүниені танудағы алғашқы рефлексиясын дұрыс арнаға бұру, тура жолға жетелеу осы мақаламыздың өзектілігін арттыра түседі.

3 *Хакім Абайдың жетінші қара сөзіндегі адамның дүниеге келуіндегі ойы және Ғарифолла Есімнің Шимай философиясындағы дискурстар.* Шимай философиясы – баланың әлемді тану және өзіндік танымдық ізденістерін сипаттайтын философиялық тұжырым.

Профессор Ғарифолла Есім бұл философияны баланың шығармашылық әрекеттері мен танымдық ізденістері арқылы адамның дүниетанымын қалыптастырудың алғашқы кезеңі ретінде түсіндіреді. Балалардың үйде шимай салып, қабырғаларға сурет салуы немесе кітаптарды жыртуы тәрізді әрекеттері баланың ішкі дүниесі мен әлемді тану процесінің бастамасы болып табылады. Ғарифолла Есім бұл әрекеттерді баланың еркін шығармашылығы және дүниені танудың алғашқы қадамы ретінде сипаттайды. Шимай философиясы баланың танымдық әрекеттері мен шығармашылығын көрсетеді. Бұл философияда ешқандай шектеулер жоқ, бала өз сұрақтарын қоя отырып, әлемді тануға ұмтылады. Шимай арқылы бала өз сезімдері мен ойларын білдіреді, әрі бұл әрекет оның субъективті әлемін сыртқы әлемге көрсету. Бұл баланың танымдық процесінің еркіндігін және шығармашылығын бейнелейді. [7, б.87].

Абай Құнанбайұлының жетінші қара сөзінде адамның дүниеге келуіне қатысты екі түрлі бастау – тән мен жанның құмары туралы айтылады. Абайдың пікірінше, адам баласы дүниеге келгенде оның алдында екі түрлі құмарлық тұрады: біріншісі – тәннің құмары, яғни адамның физиологиялық қажеттіліктері, екіншісі – жанның құмары, яғни адамның танымдық және рухани ұмтылысы. Бұл тұжырым баланың дүниеге келуіндегі алғашқы танымдық әрекеттердің негізін қалайды. Абайдың айтуынша, адам, әсіресе бала, тәннің құмары мен жанның құмары арасындағы тепе-теңдікті сақтаған жағдайда толық адам бола алады [8, б. 19]. Абайдың жетінші қара сөзінде “ Жас бала анадан туғанда екі түрлі мінезбен туады: біреуі – ішсем, жесем, ұйқтасам деп тұрады. Бұлар – тәннің құмары, бұлар болмаса, тән жанға қонақ үй бола алмайды. Һәм өзі өспейді, қуат таппайды. Біреуі – білсем екен демеклік. Не көрсе соған талпынып... аузына салып, дәмін татып қарап, тамағына, бетіне басып қарап... “ол немене?”, “бұл немене?” деп тыныштық көрмейді, мұның бәрі – жан құмары, білсем екен, көрсем екен, үйренсем екен деген” дейді [8, б.19]. Бұл Абайдың философиясында адамның танымдық және рухани дамуының бастапқы кезеңдеріне арналған өте маңызды концепция.

Ғарифолла Есім Шимай философиясын баланың танымдық ізденістерін, өзіндік дүниетанымын қалыптастырудың маңызды кезеңі ретінде қарастырады. Ғарифолла Есімнің пікірінше, баланың шығармашылығы оның өзіне және қоршаған әлемге деген алғашқы қарым-қатынасын көрсетеді. Шимай философиясы баланың әртүрлі бейнелер мен сызықтарды салу арқылы өзінің ойларын білдіруін және өзін танып білуін сипаттайды [7, б.91]. Сонымен қатар, Ғарифолла Есім цифрлық дәуірдің баланың танымына әсерін зерттей отырып, технологиялардың шамадан тыс қолданылуы баланың табиғи шығармашылық процесіне кедергі келтіруі мүмкін екенін ескертеді. Бұл тұрғыда Шимай философиясы цифрлық құралдардың тым көп қолданылуына қарсы шығады және балалардың танымдық дамуына дәстүрлі әдістер мен тәсілдердің маңыздылығын атап өтеді. Сонымен қатар ол шимай философиясының балалардың рухани және шығармашылық дамуы үшін маңызды екенін айтады. Баланың сұрақ қоюы, шығармашылық әрекеттері, сондай-ақ оның алғашқы сұрақтары мен жауаптары арқылы дүниені түсіну әрекеті баланың ішкі әлемі мен сыртқы әлем арасындағы алғашқы диалогты көрсетеді.

Абайдың жетінші қара сөзі мен Ғарифолла Есімнің Шимай философиясы арасында айтарлықтай ұқсастықтар бар. Абай адамның жан мен тән арасындағы тепе-теңдікті сақтауды және баланың танымдық және рухани ізденістерін ерекше атап өтсе, Есім осы ізденістерді шығармашылық әрекеттер, сұрақ қою және өзіндік тану арқылы түсіндіреді. Абайдың «жан құмары» мен Есімнің Шимай философиясы баланың дүниені тану мен өзін тану процесіндегі маңызды кезеңдерді сипаттайды. Екеуі де баланың еркін шығармашылығын, сұрақ қою арқылы өзін және әлемді тануын маңызды деп есептейді.

4. *Латын Америка және Қытай философиясындағы балаларға арналған философиясының жаңа парадигмалары.* Латын Америкасындағы балалар философиясы білім берудің дәстүрлі тәсілдерін қайта қарастырудың үлгісі деп айта аламыз. Мэтью Липман мен Симон Родригестің идеялары философияны балалардың сұрақ қою және ойлау қабілетін дамыту құралы ретінде қарастырады. Аргентиналық мұғалім Лаураның әдісі балаларды философияға музыка мен эмоция арқылы тартады, бұл олардың интеллектуалдық және

тұлғалық дамуына әсер етеді. Цифрландыру дәуірінде философияның рөлі екі жақты: ол білім беру процесін жеңілдетеді, бірақ балаларды шынайы өмірден алыстатуы мүмкін. Сондықтан философияның мақсаты – балаларды ақпаратты түсініп, өмірде қолдануға үйрету. Лаураның тәсілі сияқты, қазіргі мұғалімдер балаларды виртуалды әлемнен шынайы өмірге қайтаруға ұмтылуы керек [9, б.112].

Латын Америкасының философиясы әлеуметтік бағыттылығымен ерекшеленеді. Философия тек жеке тұлғаны емес, қоғамды қалыптастыру құралы болып табылады. Цифрландыру дәуірінде философия балаларды тек технологияны қолданушылар ғана емес, оны адамгершілікке, қоғам игілігіне пайдалану қабілетін қалыптастыруға бағыттайды. Философия мен цифрландыруды үйлестіру балаларға шығармашылық, сыни ойлау және өмірлік мәселелерді шешуге көмектеседі. Латын Америкасы тәжірибесі философияны пән ретінде ғана емес, өмірлік тәжірибе ретінде қолдануға үйретеді, бұл балалардың болашағы үшін маңызды [10, б.289].

Цифрландыру дәуірінде балалар философиясы білім беру жүйесінің маңызды бөлігіне айналып келеді. Қытайда балаларға арналған философия күрделі ұғымдарды қарапайым және қызықты әдістермен түсіндіруге бағытталған. Жу Цзыцяңның «Балалар философиясы хикаялары» еңбегінде әділдік, жауапкершілік және моральдық құндылықтар туралы ойлануға бағытталған оқиғалар ұсынылады, мысалы, қоян мен түлкі арасындағы жанжал арқылы әділдік мәселесі түсіндіріледі [11, б.45]. Бұл тәсіл балалардың танымдық және эмоциялық дамуына ықпал етеді.

Чжан Вэньхунның «Балалардың философиясы» еңбегінде өмірдің мәні, өлім, бостандық және бақыт туралы терең ойлануға шақырады. Автор цифрландыру дәуірінде балаларға қажетті дағдыларды қалыптастырудың маңыздылығын атап өтіп, философияны балалардың күнделікті өмірімен байланыстырады [12, б.78]. Ли Сяохунның «Балалар философиясының теориясы мен тәжірибесі» еңбегі балалар философиясының практикалық аспектілерін зерттеп, эмоциялық интеллектіні дамыту құралы ретінде философияны ерекше атап өтеді [13, б.102].

Қытайдағы балалар философиясының жаңа парадигмалары балалардың танымдық қабілеттерін, сыни ойлауын және моральдық құндылықтарын дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл бағыт балаларды әлемді түсінуге және оған саналы түрде бейімделуге үйретеді.

Қорытынды. Бұл зерттеуде балалар философиясының цифрландырылған дәуірдегі маңызы мен болашағы қарастырылды. Біз Ғарифолла Есімнің Шимай философиясы, Абай Құнанбайұлының қара сөздері, Латын Америкасы және қытай авторларының еңбектерін талдап, балалар философиясын дамытуға арналған жаңа әдістерді анықтадық. Ғарифолла Есімнің Шимай философиясы баланың шығармашылық әрекеті арқылы танымдық және рухани ізденісін бастауының негізі ретінде қарастырылды. Ал Абайдың «жан құмары» мен «тән құмары» ұғымдары баланың білімге деген ұмтылысын рухани дамудың негізі ретінде сипаттайды.

Абай мұрасын цифрлық дәуірге бейімдеу балалардың танымдық қабілеттерін дамытуға көмектеседі. Латын Америкасының философиясы балаларды жауапты азамат ретінде қалыптастыруға бағытталған. Симон Родригес пен Мэтью Липман еңбектері философияның әлеуметтік және моральдық қырларын түсінуге ықпал ететінін көрсетеді. Бұл балалардың тұлғалық дамуына, сыни ойлау қабілетін жетілдіруге және цифрлық ортаны саналы қабылдауына көмектеседі. Қытай философиясы да балалардың танымдық қабілеттерін дамытуға ерекше мән береді.

Жу Цзыцяңның «Балалар философиясы хикаялары» кітабында әділдік пен жауапкершілік ұғымдарын қарапайым әрі әсерлі түсіндіру тәсілдері ұсынылған. Бұл балаларды өз бетінше шешім қабылдауға және оны негіздеуге үйретеді. Зерттеу барысында цифрлық технологиялардың балалардың философиялық ойлауына ықпалы қарастырылды. Цифрлық құралдар білім алу процесін жеңілдеткенімен, олардың шынайы өмірден алшақтау қаупі бар. Сондықтан балаларды цифрлық қоғамға бейімдеудің тиімді тәсілдері қажет.

Болашақта бұл бағыттағы зерттеулер балалардың жан-жақты дамуына және жауапты азамат ретінде қалыптасуына ықпал етеді деп сенеміз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Montessori M. The Montessori Method: Scientific Pedagogy as Applied to Child Education in 'The Children's Houses'. Cambridge: Robert Bentley, 1912.
2. Lipman M.. Philosophy for Children: Critical Thinking and Moral Education. Cambridge University Press, 1991.
3. Сартр Ж.-П. Бытие и ничто. Санкт-Петербург: Азбука, 2020.
4. Виготский Л. С. Мышление и речь. Москва: Эксмо, 2019.
5. John Dewey.. How We Think. Boston: D.C. Heath & Co., 1910.-242 p.
6. Richard Rorty . Philosophy and the Mirror of Nature. Princeton University Press, 1980.-415 p.
7. Ғарифолла Есім Шимай философиясы: Баланың шығармашылығы мен дүниетанымының қалыптасуы, Алматы, 2020.
8. Абай (Ибраһим) Құнанбайұлы, Қара сөздер. Алматы. "Meloman Publishing", 2020, 152 бет.
9. Rodríguez S. Obras Completas: 2 t. Caracas: La Presidencia de la Republica, 1999. 521+550 p.
10. Ferraro G. La scuola dei sentimenti. Dall'alfabetizzazione delle emozioni all'educazione affettiva. Napoli: Filema, 2003. 159 p.
11. Жу Цзыцяң. Балалар философиясы хикаялары. Бейжің: Халық білім баспасы 2015.
12. Чжан Вэньхун. Балалардың философиясы.Шанхай: Шанхай педагогикалық университетінің баспасы 2017.
13. Ли Сяохун. Балалар философиясының теориясы мен тәжірибесі.Бейжің: Жоғары білім баспасы 2020 жыл.

ОӘЖ 02.71

ГЁТЕНІҢ ПОЭЗИЯСЫДАҒЫ СОПЫЛЫҚ МОТИВТЕР: ИСЛАМДЫҚ МИСТИКАНЫҢ БАТЫС ОЙЫНА ЫҚПАЛЫ

Атымтай Даяна Нурланқызы

Inlmily85@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ философия және этика мамандығының 3- курс студенті,
Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі- Саркулова М.С., филос.ғ.к., қауымдастырылған профессор

«Әркім өз ісінде ақымақ
Оның ерекше пікірін мақтайды!
Ислам Аллаға мойынсұнуды білдірсе,
Біз бәріміз Исламда өмір сүріп, өлеміз». [1, 63 б]
(*Батыс-Шығыс диваны*)

Иоганн Вольфганг фон Гёте – әлем әдебиетінің аса көрнекті тұлғаларының бірі. Оның шығармашылығы тек әдебиет саласымен шектелмей, философия, ғылым, өнер сынды көптеген бағыттарды қамтиды. Гёте өз заманында тек жазушы ғана емес, ойшыл ретінде де ерекше танылды. Оның еңбектері адамның ішкі жан дүниесін, рухани ізденістерін, табиғат пен қоғам арасындағы байланыстарды терең зерттейді.

Гёте өмір бойы адам болмысының мәнін, оның дүниетанымы мен өзін-өзі дамыту жолдарын түсінуге тырысты. Ол шығармаларында тұлғаның жетілуі мен әлеммен үйлесімділікке жетуін басты тақырыптардың бірі ретінде қарастырды. Әсіресе, «*Фауст*»